AgEcon SEARCH
RESEARCH IN AGRICULTURAL & APPLIED ECONOMICS

The World's Largest Open Access Agricultural & Applied Economics Digital Library

This document is discoverable and free to researchers across the globe due to the work of AgEcon Search.

Help ensure our sustainability.

Give to AgEcon Search

AgEcon Search
http://ageconsearch.umn.edu
aesearch@umn.edu

*Papers downloaded from **AgEcon Search** may be used for non-commercial purposes and personal study only. No other use, including posting to another Internet site, is permitted without permission from the copyright owner (not AgEcon Search), or as allowed under the provisions of Fair Use, U.S. Copyright Act, Title 17 U.S.C.*

Acta oeconomica et informatica 1
Nitra, Slovaca Universitas Agriculturae Nitriae, 1998, s. 11—15

KOMPARÁCIA VÝKONNOSTI SLOVENSKÉHO POĽNOHOSPODÁRSTVA
COMPARISON OF THE EFFICIENCY OF SLOVAK AGRICULTURE

Peter BIELIK
Katedra ekonomiky
Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre

The efficiency of the Slovak agriculture, when compared with the EU and CEFTA countries, is influenced by a number of factors. Their importance is varied since it is determined especially by the level of development of a particular national economy. In Slovakia, the 1996 GDP per capita reached only 45 per cent of the average GDP in the EU countries. Other factors include the agricultural trade deficit, constantly low investment of foreign capital into agriculture as well as high level of technical and economic obsolence of agricultural property. Despite the fact that Slovak agriculture has preserved its large scale production character, with the average size of an enterprise being 1 600 ha of land, its current efficiency parameters fall behind not only the EU level, but the potential efficiency level of the production factors as well. The 1996 agricultural production reached not more than 95 per cent of the pre-transformational level - both in the animal and plant production parameters. Despite the fact that there has been a decrese of the number of agricultural employees, they still represent a higher percentage (6,7 per cent) of the total countrys employment than in the EU countries (5,2 per cent). As far as the support of domestic producers is concerned, the subsidies represent 70 - 80% of the Uruguay Round of GATT subsidizing policy. If compared with the EU, there are also differences in the Producer Subsidy Equivalent which is the subject of discussions in spite of the fact that it reaches only 50 per cent of the EU level. The future direction of the subsidy policy is also discussed.

Key words: efficiency, GDP, international trade, profitability, property, investment

Materiál a metódy

Predmetom analýzy je komparácia úrovne výkonnosti slovenského poľnohospodárstva s krajinami Európskej únie a Vyšegradskej štvorky. Analyzovali sme výrobné faktory z hľadiska využitia ich výrobnej kapacity a produktívnosti. Výskum faktorov je založený na analýze ich vplyvu na výsledky výrobnej činnosti poľnohospodárstva z hľadiska diferenciácie produkčnej výkonnosti komparovaných agrárnych sústav, medzinárodných obchodných vzťahov ale aj na diferencovanú výkonnosť slovenských podnikov z hľadiska ich vzťahu k hospodárskemu výsledku. Použitý materiál je z údajovej základne VÚEPaP v Bratislave a VÚZV v Prahe.

Výsledky a diskusia

Skúsenosti krajín asociovaných a pripravujúcich sa na integráciu s Európskou Úniou (EÚ) v rámci jej spoločnej agrárnej politiky (CAP) poukazujú na dôležitosť poznania reálneho stavu kompetetívnosti vlastného poľnohospodárstva. Konkurencieschopnosť podnikovej základne v komparácii so strategickými zámermi EÚ je podmienená dosahovanou úrovňou domáceho ekonomického prostredia, ktorá sa bezprostredne prejavuje v jej mikroekonomickej sfére.

Napriek tomu, že ekonomická výkonnosť Slovenska je na vzostupe, stále tu existujú negatíva, ktoré sa nepriaznivo prejavujú v dosahovaných výsledkoch. Ide najmä o existujúcu disparitu v úrovni národných ekonomík, keď hodnota hrubého domáceho produktu na obyvateľa na Slovensku v roku 1996 dosiahla približne len 45% priemeru EÚ.

Transformácia poľnohospodárstva v SR priniesla problémy nielen v plnení objemových ukazovateľov výroby, ale taktiež vo vývoji výkonnosti a dôchodkovosti. Negatíva sú dôsledkom sústavných zmien v ekonomickom prostredí, najmä záporných vplyvov pôsobiacich na poľnohospodárstvo a fakt, že podniky sú izolovanými a podnikateľsky nerovnomernými konkurentami dodávateľov a odberateľov v hospodársky vyspelých krajinách.

Odborníci predpokladajú, že v budúcej podnikateľskej štruktúre môžu nájsť svoje miesto rôzne veľké podniky, ale zároveň poukazujú na vyššiu progresívnosť koncentrovanej výroby. Napriek tomu, že právna forma a štruktúra poľnohospodárskych podnikov sa na Slovensku po roku 1989 značne zmenila, poľnohospodárstvo si zachovalo svoju veľkovýrobnú štruktúru výroby, keď takmer 95 % poľnohospodárskej pôdy obhospodarujú podniky s výmerou väčšou ako 100 ha pôdy. Priemerná výmera poľnohospodárskych družstiev v roku 1996 bola 1 503 ha, spoločností s r.o. 650 ha a akciových spoločností 1 200 ha. Rozvoj súkromných fariem a ich ekonomiku obmedzuje ich malá výmera, väčšina súkromne hospodáriacich roľníkov neobhospodaruje výmeru väčšiu ako 10 ha poľnohospodárskej pôdy. Takmer 21 tis. SHR obhospodaruje v súčasnosti približne 15% poľnohospodárskej pôdy.

Výkonnosť agropodnikateľov v SR v komparácii s výrobcami v európskom priestore

Produkčné konkurenčné podmienky sú považované za rozhodujúci prvok úrovne výkonnosti domácich výrobcov. Výkonnosť je však značne diferencovaná a dosiahnuté výsledky vo všeobecnosti zaostávajú za potencionálnymi produkčnými schopnosťami našich podnikov. Problémy výkonnosti majú svoje dôsledky v ekonomike, negatívne sa prejavujúcej vo všeobecne nízkej a diferencovanej dôchodkovosti.

V poľnohospodárskej prvovýrobe na Slovensku v súčasnosti hospodári 1144 podnikov na celkovej výmere 2,4 mil.ha poľnohospodárskej pôdy. V komparácii s údajmi krajín EÚ (15 krajín) z roku 1995 to predstavuje necelých 0,02 percenta výmery a vo vzťahu k celkovému počtu poľnohospodárskych podnikov hospodáriacich na pôde v EÚ 1,15%. V ostatných krajinách CEFTA vo vzťahu k EÚ (rok 1995) napr. poľnohospodárska pôda v Českej republike predstavuje 0,03%, v Poľsku 0,13%, v Maďarsku 0,04% a Slovinsku 0,01%. Zdroj: Eurostat and European Commission 1995. Podľa tohto zdroja taktiež vyplýva, že z krajín CEFTA najväčší podiel podnikov je v Poľskej republike, ktoré predstavujú takmer jednu štvrtinu súčasného počtu podnikov v krajinách EÚ. Vysoký počet podnikov v Poľsku spôsobuje, že priemerná výmera poľnohospodárskeho podniku je len 9,2 ha p.p., čo je podstatne menej nielen v porovnaní so Slovenskom a Českom ale aj v porovnaní s krajinami EÚ (18,7 ha).

V poľnohospodárstve na Slovensku v súčasnosti pracuje 132 tis. pracovníkov. To predstavuje podiel na celkovej zamestnanosti v národnom hospodárstve 6,7 percenta. Je to viac v porovnaní s EÚ (5,2%) ale aj s Českom (6,2%), približne na rovnakej úrovni s Maďarskom a Slovinskom a podstatne menej ako v Poľsku (26,9%).

Najmenší podiel poľnohospodárstva na tvorbe hrubého domáceho produktu dosahujú v komparácii krajiny EÚ (1,8%), potom nasledujú Česko (3,0%), Slovinsko (4,3%) Poľsko (5,2%), Slovensko (6,6%) a Maďarsko (7,0%). Slovensko je už tradične dovozcom potravín a jeho medzinárodný agrárny obchod tvorí asi 6,1% z celkového vývozu a okolo 9% celkového dovozu. Najväčším obchodným partnerom Slovenska po rozdelení spoločného štátu je Česká republika, obchod sa realizuje v rámci colnej únie. Druhým najdôležitejším obchodným partnerom Slovenska je EÚ. I keď obchod Slovenska v rámci krajín CEFTA narastá, s Poľskom a Maďarskom zaostáva za potencionálnymi možnosťami.

Najväčší podiel na vývoze celkom z krajín CEFTA do EÚ má poľnohospodárstvo v Maďarsku (20,8%), menej Česká republika (7,4%), čo je však väčší podiel ako má náš export (6,1%). Medzinárodný obchod na Slovensku ovplyvňujú záväzky, ktoré prebralo v súvislosti so svojím členstvom vo Svetovej obchodnej organizácii — GATT/WTO. Prijaté záväzky sa dotýkajú:

- colnej politiky,
- politiky domácej podpory,
- exportných dotácií.

Úroveň colnej ochrany domáceho trhu je na Slovensku nižšia nielen v porovnaní s krajinami EÚ, ale aj vo vzťahu k ostatným krajinám CEFTA. V oblasti domácej podpory, dotácie vo výške 7,2 mld.Sk predstavujú len približne 70-80% z potenciálnej podpory stanovenej podľa záverov Uruquajského kola GATT. Úroveň exportných dotácií na podporu domácich producentov dosahuje iba 10% z úrovne potencionálnej hodnoty záväzkov. Výrazné rozdiely medzi EÚ a Slovenskom sú najmä v oblasti podporných politík, keď úroveň ekvivalentu produkčných subvencií na Slovensku dosahuje iba 50% úrovne EÚ. Podiel dotácií na poľnohospodárskych tržbách poklesol z roku 1989 z úrovne takmer 60% na súčasných 20%, čo je v porovnaní s jednotlivými krajinami EÚ podstatne menej, avšak je to mierne viac, ako v Poľsku a Maďarsku. Rozdiely sú aj v úrovni podpory trhovej ceny, keď súčasná cenová politika EÚ umožňuje jej výrobcom realizovať ceny vyššie nielen vo vzťahu k svetovým cenám, ale pri väčšine výrobkov sú tieto ceny vyššie ako ceny, za ktoré realizujú svoju produkciu naši výrobcovia.

Výrobná činnost v poľnohospodárstve v užšom zmysle spočíva v premene výrobných faktorov na konečný produkt. Jednotlivé faktory majú svoju výrobnú kapacitu a cieľom poľnohospodárskych sústav v analyzovaných krajinách je ich efektívne exploatovanie. Akú dosahujú výkonnosť výrobné faktory na Slovensku, keď využiteľnosť a produktívnosť výrobnej kapacity je meraná objemom produkcie dosiahnuteľnej za určité obdobie? Skutočná produkcia je v súčasnosti nižšia ako teoretická úroveň produktívnosti výrobného faktora a jeho výrobnej kapacity.

Hodnota finálnej poľnohospodárskej produkcie na Slovensku v roku 1995 predstavuje približne 95% produkcie dosahovanej v predtransformačnom období. V komparácii so Slovenskom, Česká republika dosiahla 2,5-krát vyššiu produkciu a maďarskí prvovýrobcovia 3,1 násobne vyššiu finálnu produkciu ako poľnohospodári na Slovensku. Pri porovnávaní s členskými krajinami EÚ, by sa slovenskí výrobcovia z hľadiska podielu na celkovej finálnej produkcii EÚ zaradili iba pred Luxembursko.

Štruktúra finálnej poľnohospodárskej produkcie u nás ale aj v ostatnej Európe je charakterizovaná vyšším podielom živočíšnej výroby ako rastlinnej produkcie. Napr. na Slovensku a v Čechách je tento podiel 40:60, v EÚ celkom je pomer 47:53, ale napr. v Rakúsku je to 30:70, no v Grécku je podiel opačný, 70:30 a pod.

Produkcia obilnín na Slovensku v porovnaní s rokom 1990 dosahuje 96% úroveň, avšak pri poklese spotreby priemyselných hnojív až na 17%, t.j. 41 kg čistých živín na 1 ha p.p. Podiel obilnín celkom na poľnohospodárskej pôde je 35,2%, v Českej republike 36,8% a v Maďarsku 47,2%. Z krajín EÚ je napr. vyšší podiel ako na Slovensku len v Dánsku (52,5%), Grécku (38,3%) a Nemecku (36,5%) zatiaľ čo ostatné členské štáty majú nižší podiel obilnín celkom na poľnohospodárskej pôde, ako napr. Holandsko len 9,3%. Podiel vybraných plodín na poľnohospodárskej pôde charakterizuje tabuľka 1.

Pokles v živočíšnej výrobe bol na Slovensku spôsobený po roku 1989 najmä prudkým znižovaním spotreby živočíšnych produktov, ktorých úroveň v období pred rokom 1990 dosiahla na Slovensku v porovnaní s EÚ vysokú, ekonomicky neodôvodnenú úroveň. Preto opatrenia, prijaté v súvislosti s prechodom poľnohospodárstva na trhovú ekonomiku postihli hlavne odvetvie živočíšnej výroby, pričom 65% pokles tohto odvetvia pretrváva až do súčasnosti.

Stavy hospodárskych zvierat na Slovensku klesli v absolútnych hodnotách a v súčasnosti predstavujú iba 0,1 percenta z celkových stavov zvierat chovaných chovateľmi v EÚ. Pokles stavov v SR sa prejavil aj v znížení produkcie jednotlivých kategórií hospodárskych zvierat. Napr. produkcia mlieka klesla o 45%, produkcia jatočného mäsa klesla o 37% a pod. Pokles sme zaznamenali aj v úžitkových parametroch, napr. znížila sa priemerná dojivosť z 3 537 litrov v roku 1990 na 3 292 v roku 1995. Obdobné tendencie sprevádzajú aj vývoj živočíšnej výroby v Českej republike, kde sa zaznamenal len v rokoch 1995/1993 pokles stavov zvierat o 19,2%, v Maďarsku sledujeme zníženie o 13,8%. Na úroveň živočíšnej výroby v medzinárodnom porovnaní poukazuje tabuľka 2.

Tabuľka 1 Prehľad percentuálneho zastúpenia vybraných plodín na poľnohosp. pôde v jednotlivých štátoch a ich hektárových úrod v roku 1995

Krajina (1)	Pšenica (2)	ha úroda v t (3)	Cukrová repa (4)	ha úroda v t (3)	Zemiaky (5)	ha úroda v t (3)	Olejniny (6)	ha úroda/repka
Belgium	15,1	7,0	7,4	86	3,9	29,0	1,0	2,9
Denmark	22,6	6,5	2,4	73	1,7	35,0	6,0	2,1
Germany	14,0	6,9	3,1	76	1,8	31,0	6,6	2,9
Netherlands	5,9	8,1	5,8	90	8,3	41,7	0,2	4,0
Austria	7,2	4,9	1,5	84	0,9	26,8	—	3,1
Czech Republic	19,4	4,6	2,2	40	1,8	17,1	7,6	2,6
Hungary	17,3	4,2	1,7	34	0,9	19,8	7,5	2,0
Slovak Republic	18,1	4,4	1,3	35	1,7	11,0	3,6	1,9

Zdroj: Eurostat, 1996

Table 1 Percentage Share of Crops on Agricultural Land in Different Countries and Their Yield (1995)
(1) Country, (2) Wheat, (3) Yield/ha, (4) Sugar Beet, (5) Potatoes, (6) Oil Crops

Tabuľka 2 Charakteristika úrovne vybraných ukazovateľov živočíšnej výroby v roku 1995

Krajina (1)	Stav HD celkom v tis.ks (2))	Čistá produkcia mäsa a teliat v tis.t (3)	Stavy ošípaných v tis.ks (4)	Čistá produkcia bravč. mäsa v tis.t (5)	Stav dojníc v tis.ks (6)	Úžitkovosť dojníc v kg (7)
EÚ (15)	84 694	7 855	116 368	16 005	22 969	5 150
Belgium	3 094	349	6 865	1 020	669	4 922
Denmark	2 180	189	10 864	1 518	717	6 527
Germany	16 202	1 420	24 764	3 606	5 273	5 248
Netherlands	4 794	604	13 931	1 673	1 757	6 145
Austria	2 401	227	3 730	468	810	3 901
Czech Republic	2 512	184	4 016	465	712	4 117
Hungary	1 159	83	4 356	352	396	4 840
Slovak Republic	1 203	58	2 076	206	355	3 292

Zdroj: Eurostat, 1995

Table 2 Some Indicators of Animal Production (1995)
(1) Country, (2) Cattle [1000], (3) Net Production of Meat and Calfs [1000 tonnes], (4) Pigs [1000], (5) Net Production of Pork Meat [1000 tonnes], (6) Milk Cows [1000], (7) Milk Production per Cow [kg]

Tabuľka 3 Porovnanie relatívnej zamestnanosti, počtu podnikov a ich priemernej veľkosti za rok 1995

Krajina (1)	Počet pracovníkov v poľnohospodárstve v % (2)	Počet podnikov v 1 000 (3)	Priemerná veľkosť podniku v ha p.p. (4)
EÚ (15)	5,2	6 849	18,7
Belgium	6,0	74,7	18,0
Denmark	3,1	73,6	37,2
Germany	3,7	617,4	18,6
Greece	7,6	631,0	5,4
France	3,7	796,8	35,3
Italy	11,7	1 735,7	8,6
Netherlands	11,8	117,3	17,2
Great Britain	2,3	236,2	69,9
Austria	6,9	167,4	12,9
Czech Republic	6,2	26,7	670,0
Slovak Republic	6,7	1,14	1 600,0

Zdroj: Eurostat, 1995

Table 3 Comparison of Relative Employment, Number of Farms and Farm Sizes (1995)
(1) Country, (2) Employees in %, (3) Number of Farms [1000], (4) Average Size of Farms [ha of Agric. Land]

Vývoj pracovných síl na Slovensku v období rokov 1992 až 1995 sa znížil o 33%. Zhoršila sa však najmä kvalifikačná štruktúra a preto podnikové manažmenty a ich stabilizácia sú považované v našich podmienkach za potenciálny faktor dynamického rozvoja poľnohospodárstva a jeho stabilizácie na odvetvie s priemernou úrovňou výkonnosti a efektívnosti.

Výkonnosť a dôchodkovosť v diferencovaných skupinách podnikov v slovenskom poľnohospodárstve

Ak sledujeme výkonnosť poľnohospodárstva z hľadiska triedenia podnikov na ziskové a stratové, tak pri približne rovnakej priemernej výmere 1600 ha poľ. pôdy v obidvoch skupinách podnikov je stupeň intenzitného využitia pôdy v skupine ziskových podnikov vyšší. Hovorí o tom ukazovateľ stupeň zornenia, ktorý je v ziskových podnikoch 68,5%, ako aj vyšší podiel intenzitných plodín na ornej pôde, keď napr. zastúpenie obilnín na ornej pôde je 57,7%. V skupine stratových podnikov sú hodnoty týchto ukazovateľov nižšie, približne na úrovni 70 - 80%.

Priemerná ročná dojivosť v litroch na dojnicu v skupine ziskových podnikov v roku 1995 dosiahla 3661 litrov, počet ks hovädzieho dobytka na 100 ha p.p. bol 45,7 ks a počet ošípaných na 100 ha p.p bol 157 ks. Skupina stratových podnikov dosiahla úroveň 70-75% daných ukazovateľov.

Diferencovaná výkonnosť má vplyv na dôchodkovosť podnikov, ktorú okrem plnenia naturálnych ukazovateľov ovplyvňujú niektoré vnútorné a vonkajšie činitele, najmä však:

- cenové diferencie materiálových vstupov a realizačných cien poľnohospodárskych výrobkov,
- vysoká platobná neschopnosť podnikov a neprístupnosť k úverovým zdrojom,
- znižovanie investícií a nedostatok finančných prostriedkov na obnovovacie investície,
- pomalé zmierňovanie nevyužívania výrobných kapacít a ich prispôsobovanie na iné, ziskové podnikateľské účely,
- nedostatočné vybavenie a vysoká opotrebovanosť strojov a technológií a pod.

To sa prejavilo v diferencovanej úverovej zaťaženosti a v rozdielnej miere finančnej samostatnosti týchto podnikov. V skupine ziskových podnikov bola v roku 1995 úverová zaťaženosť aktív 36,7%, úverová zadĺženosť na vlastnom imaní 12%, pri miere finančnej samostatnosti 63%. Rozdielne hodnoty sa dosiahli v skupine stratových podnikov, kde celková zadĺženosť aktív bola 47,2%, úverová zadĺženosť na vlastnom imaní 30,1% a miera finančnej samostatnosti bola na úrovni 52%.

Z hľadiska štruktúry, hospodársky výsledok v poľnohospodárskych podnikoch zaznamenal najvyššiu stratu vo finančných operáciách, najmä vplyvom nákladov na úroky a poistenie.

Tendencia zmierňovania straty sa prejavila v zlepšovaní relácií, charakterizujúcich rýchlejšie tempo rastu výnosov (4,9%) ako nákladov (2,6%).

Tabuľka 4 Špecifické ukazovatele v triedení podľa ziskových a stratových podnikov (1995)

	Ziskové podniky (1)	Stratové podniky (2)
Priemerná výmera p.p. v ha (3)	1 567	1 634
Stupeň zornenia v % (4)	68,47	57,28
% obilnín na ornej pôde (5)	57,7	53,6
Počet HD na 100 ha p.p. (6)	45,7	36,6
Priemerná dojivosť ročná (7)	3 661,3	2 980,1
Aktíva celkom v Sk.ha^{-1} p.p. (8)	61 326	50 302
Z toho stále aktíva (9)	41 346	36 986
obežné aktíva (10)	19 840	13 179
Pasíva celkom v Sk.ha^{-1} p.p. (11)	61 326	50 202
Z toho vlastné imanie (12)	38 419	26 398
cudzie zdroje (13)	22 509	23 744
Výnosy v Sk.ha^{-1} p.p. (14)	34 623	19 993
Výroba v Sk.ha^{-1} p.p. (15)	27 024	14 283
Náklady v Sk.ha^{-1} p.p. (16)	33 656	22 991
Mzdové náklady na 1 pracovníka (17)	75 262	61 656
Nákladová rentabilita (18)	2,87	-13,04
Zisk v Sk.ha^{-1} (19)	968	-2 298
Prvotná platobná neschopnosť v Sk.ha^{-1} (20)	7 736	12 980
Druhotná platobná neschopnosť v Sk.ha^{-1} (21)	2 208	2 112
Dotácie na 100 Sk tržieb (22)	11,8	20,5
Dotácie na 100 Sk výnosov (23)	8,2	13,5

Zdroj: VÚEPaP Bratislava, 1995

Table 4 Specific Indicators for Profitable/Non-profitable Farms (1995)

(1) Profitable Farms, (2) Non-profitable Farms, (3) Average Size of Agricultural Land [ha], (4) Arable Land [% of Agricultural Land], (5) % of Cereals, (6) Number of Cattle per 100 ha of Ag. Land, (7) Mean Annual Milk Production, (8) Assets [Sk/ha], (9) Long-term Assets, (10) Short-term Assets, (11) Liabilities, (12) Owner's Equity, (13) Debt, (14) Earnings [Sk/ha of Ag. Land], (15) production [Sk/ha of Ag. Land], (16) Costs [Sk/ha of Ag. Land], (17) Labor Cost per Employee, (18) Cost Rentability, (19) Profit [Sk/ha], (20) Primary Insolvency [Sk/ha], (21) Secondary Insolvency [Sk/ha], (22) Subsidy per 100 Sk of Revenue, (23) Subsidy per 100 Sk of Earnings

Na objem tržieb majú rozhodujúci, takmer 54% podiel tržby z predaja vlastných výrobkov a služieb, čo okrem cenového vplyvu je spôsobované rastom vlastnej výrobnej činnosti. Na zvyšovanie tržieb má pozitívny vplyv rast hmotných objemov v rastlinnej výrobe o 3,7%.

Ďalším faktorom, ktorý ovplyvňuje rast výnosov v podnikoch je vývoj cien. Cenový vývoj smeroval k miernemu uzatváraniu cenových nožníc. Ceny poľnohospodárskych produktov sa zvýšili približne o 10% (pri výraznejšej zmene v živočíšnej výrobe 15,1%), ceny rozhodujúcich priemyselných vstupov vzrástli o 17%.

V roku 1996 realizovalo zisk 45% podnikov, z ktorých najväčší podiel je v lepších prírodných podmienkach. V porovnaní s predchádzajúcimi rokmi takmer 23% podnikov zlepšilo svoje hospodárske výsledky. Priemerná úroveň zisku v tejto skupine bola 1 200 Sk.ha^{-1} p.p., zatiaľ čo výška straty v druhej skupine bola -2 990 Sk.

Dotácie patria v ekonomike slovenských podnikov k faktorom, ktoré významne ovplyvňujú ich ekonomiku. Ich diferencovaná veľkosť na 1 ha poľnohospodárskej pôdy spôsobuje rozdiely v úrovni hospodárskeho výsledku a rentability. Bez systémových dotácií by podniky dosiahli stratu 2 860 Sk a bez neinvestičných dotácii stratu 3 900 Sk na 1 ha poľnohospodárskej pôdy. Dotácie vplývajú aj na veľkosť ukazovateľa výnosu, ktorého veľkosť bez systémových dotácii by na jeden ha poľnohospodárskej pôdy bola na úrovni 20 tis. Sk.

Nákladovosť výrobného procesu bola ovplyvnená nárastom výrobnej spotreby, materiálu a energie, čo hodnotíme ako pozitívnu zmenu v správaní výrobcov, ktorá signalizuje ústup od neracionálnej úspory nákladov v prospech intenzifikácie výroby. Náklad na 1 ha p.p. v roku 1995 bol 27 700 Sk. Najväčšou nákladovou položkou sú náklady na prevádzku, tvoriace približne 92% nákladov. Z nich najväčší podiel predstavujú náklady výroby (50%), mzdové náklady (19 %) a odpisy (10 %). V pomerových ukazovateľoch náklady vo vzťahu k 100 Sk výnosov predstavujú 105 Sk, na 100 Sk prevádzkových výnosov sa vynaložilo 101 prevádzkových výnosov, na 100 Sk finančných výnosov sa vynaložilo 415 Sk finančných nákladov. Veľkosť výrobnej spotreby na 100 Sk hrubej výroby predstavuje 65 Sk a veľkosť mzdových nákladov tvorí 27 Sk.

Rozdiely sa prejavujú aj v ukazovateli nákladová rentabilita, keď hodnota tohto ukazovateľa v skupine ziskových podnikov je 2,87%, zatiaľ čo v druhej skupine je veľkosť tohto ukazovateľa - 13,0%. Vývoj finančných ukazovateľov potvrdzuje pretrvávajúcu nepriaznivú tendenciu vo finančnom hospodárení podnikov. Spôsobuje ju predovšetkým nedostatočná tvorba disponibilných zdrojov, vyúsťujúca do platobnej neschopnosti a nedodržiavania platobnej disciplíny v odberateľsko-dodávateľských vzťahoch.

Negatíva vo vývoji ekonomických a finančných ukazovateľov spôsobujú následne ďalšie problémy v rozvoji podnikov. I keď sa v roku 1995 investovalo do rozvoja približne o 10% viac ako v predchádzajúcom období, objem investícií nepostačuje ani na základnú reprodukciu.

V štruktúre investícií sa najviac investovalo do strojov, technológií a na obnovu biologického materiálu v živočíšnej výrobe. Pozitívne sa prejavuje znižovanie investícií do budov a stavieb, ktoré majú najnižšiu mieru opotrebovanosti (30%), zatiaľ čo opotrebovanosť technológií a strojového vybavenia je dvoj až trojnásobne vyššia. Na obstaranie investičného majetku sa prednostne využívali vlastné finančné zdroje (80%), menej dotácie (11%) a úvery sa podieľajú na reprodukcii iba 8%.

Všeobecne nepriaznivé tendencie vo vývoji podnikovej ekonomiky sa následne prejavujú v nepriaznivom vývoji finančných ukazovateľov (likvidite, aktivite, zadlženosti), plnení podnikových funkcií a cieľov podnikateľskej aktivity podnikov.

Súhrn

Výkonnosť slovenského poľnohospodárstva v komparácii s krajinami EÚ a CEFTA ovplyvňuje rad faktorov. Ich vplyv je diferencovaný a závisí najmä od úrovne národných ekonomík. Hodnota hrubého domáceho produktu na obyvateľa na Slovensku v roku 1996 dosiahla len 45% z priemeru EÚ. Negatívny vplyv má aj záporné saldo v medzinárodnom obchode s poľnohospodárskymi komoditami, stále nízky prílev zahraničného kapitálu do poľnohospodárstva, ako aj vysoký stupeň technického a morálneho opotrebenia majetku v poľnohospodárstve. I napriek tomu, že si slovenské poľnohospodárstvo zachovalo svoj veľkovýrobný charakter, keď priemerná výmera podniku je 1600 ha pôdy, súčasné parametre výkonnosti zaostávajú nielen za úrovňou krajín EÚ, ale aj za potenciálnou produktívnosťou výrobných faktorov. Objem finálnej produkcie dosiahnutej v poľnohospodárstve v roku 1996 predstavuje len 95% z predtransformačnej úrovne, v produkčných parametroch zaostáva rastlinná, ale aj živočíšna výroba. I napriek tomu, že na Slovensku sa výrazne znížil počet pracovníkov v poľnohospodárstve, ich podiel na zamestnanosti celkom v komparácii s EÚ (5,2%) je stále vyšší (6,7%). V oblasti podpory domácich producentov, dotácie predstavujú približne 70-80% z podpory stanovenej v rámci UK GATT a v komparácii s EÚ sú rozdiely aj v ekvivalente produkčných subvencií, ktorý aj napriek tomu, že na Slovensku predstavuje len 50 % z úrovne EÚ, je predmetom diskusií. Taktiež sa často diskutuje o orientácii dotačnej podpory.

Kľúčové slová: výkonnosť, hrubý domáci produkt, medzinárodný obchod, ziskovosť, majetok, investície

Literatúra

BELAJOVÁ, A.: Regionálna poľnohospodárska politika a poľnohospodárska regionalizácia. Acta operativo-oeconomica, č. 51. Nitra, VŠP 1996, 205-211 s.

BIELIK,P.: Intervenčná politika v rozvoji agropotravinárstva. Acta operativo-oeconomica, č. 51. Nitra, VŠP 1996, s. 121-127.

České, slovenské a maďarské zemědělství ve srovnání se státy EÚ. Praha, VÚZE, 1996.

GOZORA, V.: Faktory podnikateľskej úspešnosti hospodárskych subjektov v PPOK. Acta operativo-oeconomica, č. 51. Nitra, VŠP 1996, s.7-13.

KLIMEŠ, J.: Úroveň slovenského poľnohospodárstva v číslach v roku 1995. Bratislava, VÚEPaP 1996.

PODOLÁK, A. a kol.: Ekonomika poľnohospodárstva a európska integrácia. Nitra 1996. 267 s.

Kontaktná adresa:
Doc.Ing. Peter Bielik, PhD.
Fakulta ekonomiky a manažmentu, Katedra ekonomiky, SPU v Nitre, Tr. A. Hlinku 2, 949 76 Nitra, e-mail: bielik@sun.uniag.sk